

dentis: assensus illi datus extra syllogismum, est actus Christiani ad motiva suæ Fidei liberè attendentis. Hypotheticus & necessarius est prioris assensus: absolutus & liber est assensus posterioris, qui est propriè dictus Fidei actus.

III. Intellectus potest necessitari ad assentiendum falso: si quando accidat ut illud falsum sese illi exhibeat sub specie veri; aut ut illud falsum evidenter fluat ex præmissis quas errando judicavit veras. Tum necessitabitur ad assentiendum falso cognito ut vero, non cognito ut falso: quod rationi non repugnat.

313. INST. Voluntas non necessitatur ad bonum aliquod particulare: ergo à pari, non debet Intellectus ad verum aliquod particulare necessitari.

RESP. Concesso antecedente, nego consequentiam & paritatem. In omni bono particulari invenit voluntas aliquam *Mali rationem*, quæ ipsi motivum esse potest ut ab illo prosequendo arceatur. Contra, in quovis vero particulari nullam invenit Intellectus *falsi rationem*, quæ ipsi possit esse motivum ut avertatur ab assensu illi dando.

QUÆSTIO QUARTA.

DE METHODO SCIENTIFICA.

314. DEF. *Methodus scientifica* est ars, aut demonstrandi veritatem jam cognitam; aut detegendi veritatem nondum cognitam.

Ad utrumque hunc finem obtinendum, scilicet, ad demonstrandam veritatem cognitam & ad detegendam veritatem incognitam, duplex adhiberi solet Methodus; alia compositionis, alia resolutionis: prior vocatur *Synthesis*,

seu Methodus synthetica: posterior nuncupatur *Analysis*, seu Methodus analitica.

Unde, tum ad demonstrationem alicujus Theorematis, tum ad solutionem alicujus Problematis, apta & idonea est utraque hæc Methodus, synthetica scilicet & analytica: ut ipse demonstrandæ aut indagandæ veritatis usu quisque docebitur. Quid sit autem & Theorema & Problema paucis accipe.

Theorema est propositio aliqua, cujus simpliciter exigitur demonstratio; cujus veritas unicè incumbit demonstranda.

Problema est aliqua quæstio facta, in qua exigitur ut detur methodus ad aliquid faciendum aut ad aliquid inventiendum; & ut demonstretur certam & infallibilem esse methodum quæ dabitur.

METHODUS SYNTHETICA ET ANALYTICA.

315. EXPL. I. *Methodus synthetica*, à principiis generalissimis & evidentissimis, ad rem demonstrandam aut inventiendam, per continuam conclusionum evidentium seriem, descendendo progreditur: ut videre est in plerisque propositionibus superius demonstratis.

Tum ad demonstrandum Theorema, tum ad solvendum Problema, adhiberi potest hæc Methodus. In utroque autem hoc casu, à principiis notissimis ad demonstrationem Theorematis aut ad solutionem Problematis, quasi per quamdam propositionum evidentium catenam, æqualiter descenditur.

In Methodo synthetica, itur à noto ad ignotum; à partibus cognitis, ad totum cognoscendum. Divisim accipiuntur partes totius; & ex illis separatim cognitis, quodammodo confiatur totum quod fit inde cognitum.

316. EXPL. II. *Methodus analytica* alium eundi & progrediendi modum habet; ab ignoto assurgendo ad notum, tum in demonstrando Theoremate, tum in Problemate solvendo. Verbi gracia,

I. Si demonstrandum sit aliquod *Theorema*: veram esse supponit, eam propositionem quæ ipsi incumbit demonstranda. Tum, ab hac suppositione, per continuam conclusionum catenam, ascendendo progreditur: donec tandem preveniat ad aliquod principium in se certissimum & evidentissimum in quod resolvatur & à quo manifestam habeat dependentiam illa propositio quam veram supposuit.

Cum enim impossibile sit ut falsum connectatur cum principio vero, ut falsum in principium aliquod verum resolvatur; si propositio quam supposuit veram, cum principio aliquo vero connectatur, & in principium aliquod verum resolvatur; impossibile est ut falsa sit illa propositio; & consequenter, necessarium est ut sit vera.

II. Si solvendum sit aliquod *Problema*: convenientem aliquam querit & assumit suppositionem, in qua solutum supponitur illud Problema. Tum, ope quarundam *Æquationum* algebricarum, ab hac suppositione deducuntur variorum conclusiones: donec ad rem quæsitam sine ulla absurditate aut falsitate occurrente deveniatur.

At si facta suppositio aliquid absurdi aut falsi importet; evidens est factam suppositionem esse falsam, & aliam feliciorum esse faciendam: quia ex vero nihil falsi, nihil absurdi, fluere & resultare potest.

317. ADN. I. Multum inter se differre videntur utraque hæc Methodus, synthetica scilicet & analytica: re tamen parum differunt. A diversis proficiscuntur punctis: sed utrique idem est iter, idem utrinque terminus.

Duplicis hujus Methodi quamdam tibi imaginem exhibebit *Arbor genealogica*. Ex una parte, per generationes descenditur à stipite ad tale posteriorum individuum; verbi gratia, à divo Ludovico ad Henricum quartum; ex altera parte, per filiationes ascenditur à tali posteriorum individuo ad stipitem, ab Henrico quarto ad divum Ludovicum. Prior adumbranda genealogia modus est imago Methodi Synthetica; posterior est imago Methodi Analytica.

318. ADN. II. Utrique huic Methodo perinde incumbit onus, aut detegenda veritatis incognita: aut demonstranda veritatis cognita: utrique ergo perinde necessarium est naturale illud *Inventionis donum*, cujus ope indagantur & deteguntur, tum *Ideæ intermediae*, in quibus deprehendatur rerum inter se comparandarum identitas aut alteritas; tum *Motiva certitudinis*, quibus innitantur judicia de rebus inter se comparatis ferenda (353 & 354).

I. Judicia de rebus ferenda pertinent, vel ad rerum essentialiam, vel ad rerum existentiam: utrisque aequaliter necessarium est aliquod certitudinis motivum, seu aliquod *demonstrationis Medium* (7 & 8).

II. Quadruplici certitudinis motivo, seu demonstrationis medio, stare certum omne Judicium, certam omnem cognitionem, abunde docuit & demonstravit primus hujus Philosophiæ tractatus (28 & 188).

Cognitionibus omnibus nostris, quibus essentielles rerum proprietates percipimus, nullum aliud certitudinis motivum esse deprehenditur, præter *testimonium Idearum*.

Cognitionibus omnibus nostris, quibus varias animæ nostræ affectiones percipimus, nullum aliud certitudinis motivum esse deprehenditur, præter *testimonium sensus intimi*.

Cognitionibus omnibus nostris, quibus actualem rerum existentiam, figuram, magnitudinem, motum aut quietem percipimus, nullum aliud certitudinis motivum esse deprehenditur, præter *testimonium sensationum*, cum essentiali Dei veracitate connexum.

Cognitionibus omnibus nostris, quibus innotescunt nobis res præterita, nullum aliud certitudinis motivum esse deprehenditur, præter *testimonium hominum*, necessariis quibusdam conditionibus vestitum.

319. ADN. III. Infinitæ utilitatis & miræ facilitatis est Methodus analytica in operationibus mathematicis: ut videre erit in Mathesi.

Suos etiam usus frequentissimos & utilissimos ha-

bet eadem Methodus, in Physica & in Historia naturali; ubi rerum observandarum & dignoscendarum *natura intrinseca* detegi non potest communiter, nisi prius aliquam *analysim* & resolutionem subierint res illæ in observationibus & in ideis nostris: ut ex cognitis singulis ipsarum partibus & proprietatibus sensibilibus, assurgat mens nostra, tum ad cognitionem totius sensibilis; tum ad cognitionem earum rerum & proprietatum insensibilium quæ ipsius naturam intrinsecam constituunt, & quæ non possunt deprehendi nisi per iudicium discursivum.

Verbi gratia, impossibile est rectè cognosci à nobis, tum Animam humanam, tum Animam belluinam: nisi ad *quandam Analysim metaphysicam* reducatur utraque hæc substantia in suis operationibus; vi cuius analysis, ab effectibus suis cognitis manifestetur nobis insensibile illud utrumque principium.

320. ADN. IV. In iis omnibus humani ingenii operibus quorum destinatio est ut aliquam veritatum seriem explicent & demonstrent, maximi momenti est, sed maxime difficultatis, ac proinde summæ raritatis, *recta Methodus*: sive synthetica illa sit, sive analytica.

Videtur autem in eo generatim consistere, *recta illa Methodus*: ut varix materiæ ex quibus constari debet opus quodcumque scientificum, solerter inter se componentur & ordinentur, suum quæque locum convenienter sortitæ, suo quæque lumine potenter irradiatæ, nulla usquam rerum superfluarum redundantia infeliciter implexæ & obscuratæ: simplicibus ad composita, facilibus ad difficilia, præcedentibus ad sequentia, abique quasi iter sterculentibus.

Hac *rectæ Methodi* dote, vel nostro sæculo, carere infeliciter deprehenduntur *Opera pleraque scientifica*: quæ, dum prodeunt in lucem, utilibus & sublimibus fecunda veritatibus, sed rudis & indigestæ molis formam habentia, ad hoc nata esse plerumque videntur, ut plus tædii & fastidii, quam veri luminis parturiant.

Rectæ hujusce Methodi utile aliquod exemplar exhibere in philosophicis istis Institutionibus, omni opum vi conati sumus: feliciter an infelici successu id præstiterimus, judicare penes erit ingenium quodcumque sagax & rectum.

PHILOSOPHICARUM
TRACTATUS TERTIUS.

ARTICULUS PRIMUS.

DE QUATERNIS DIVISIONIBUS.

DE QUATERNIS DIVISIONIBUS.